TÉMA 05 / 06

Skladba a slohová výchova

📐 Věta, souvětí, slohy ⏱ Doporučený čas: 45 min 🎯 Klíčové: větné členy, souvětí, slohové útvary

📚 Teorie

CO SE ZKOUŠÍ – SPECIFIKACE CERMAT 2026/27 (OSMILETÁ GYMNÁZIA)

Základní skladební dvojice (**podmět + přísudek**), podmět vyjádřený / nevyjádřený / několikanásobný, **věta jednoduchá × souvětí** (a jejich vzájemná úprava), vhodné spojovací výrazy, **přímá × nepřímá řeč**. Ostatní větné členy a druhy vedlejších vět v dalších tabulkách jsou **přesah** – Cermat výslovně uvádí, že znalost nadstavbových termínů (např. přívlastek neshodný) se nepožaduje. Stačí jim rozumět, nemusíš je určovat.

VĚTNÉ ČLENY – PŘEHLED (PŘESAH – KROMĚ PODMĚTU A PŘÍSUDKU)

Větný člen	Otázka	Příklad
Podmět (Po)	Kdo? Co? (1. pád)	*Pes* spí.
Přísudek (Př)	Co dělá podmět?	Pes *spí*.
Předmět (Pd)	Koho/čeho? Komu/čemu? atd. (2.–7. pád bez předl.)	Čtu *knihu*.
Příslovečné určení (PU)	Kde? Kam? Kdy? Jak? Proč?	Jdu *domů*.
Přívlastek (Pv)	Jaký? Který? Čí?	*Červené* auto.
Doplněk (D)	Jako kdo/co? – váže se na podmět i přísudek	Vrátil se *unavený*.

DRUHY VEDLEJŠÍCH VĚT (PŘESAH – VE SPECIFIKACI AŽ PRO ŠESTILETÁ GYMNÁZIA)

Druh	Uvozující výraz	Příklad
Podmětná	kdo, co, že, aby…	Kdo čte, ten ví. / Je jasné, *že přijde*.
Předmětná	že, aby, když, co…	Vím, *že má pravdu*.
Přívlastková	který, jenž, co, kdo…	Kniha, *kterou čtu*, je zajímavá.
Příslovečná místní	kde, kam, kudy, odkud	Jdu, *kam mě volají*.
Příslovečná časová	když, jakmile, dokud, než	Přišel, *když jsem spal*.

Druh	Uvozující výraz	Příklad
Příslovečná příčinná	protože, neboť, jelikož	Přišel pozdě, *protože zaspal*.
Příslovečná účelová	aby, ať	Jdu, *abych to viděl*.
Příslovečná podmínková	jestliže, kdyby, pokud	Přijdu, *jestliže budu mít čas*.

SLOHOVÉ ÚTVARY – PŘEHLED PRO JPZ

Útvar	Popis	Znaky
Vyprávění	Příběh – děj v čase	min. čas, přímá řeč, napětí, zápletka
Popis	Zachycení vlastností	přítomný čas, přídavná jména, přítomný čas, výčet
Výklad	Vysvětlení jevu	odborné termíny, příčiny a důsledky
Úvaha	Subjektivní názory, hodnocení	1. osoba, „myslím", „podle mě", otázky
Zpráva	Stručná informace	5xW: kdo, co, kdy, kde, proč
Dopis / e-mail	Oslovení, podpis	oslovení, zdvořilostní fráze, podpis

INTERPUNKCE V SOUVĚTÍ

- **Čárka před spojkami:** ale, nebo, avšak, jenže, přece, nýbrž → vždy čárka
- **Čárka před podřadícími spojkami:** že, aby, protože, když, který, jenž, kde… → vždy čárka
- **Bez čárky:** a, i, ani (při výčtu), nebo (jako výčet) – někdy bez čárky
- **Vokativ (oslovení):** čárka – „Petře, pojď sem!" / „Pojď sem, Petře."

Struktura vyprávění

Úvod (kde, kdo) → Zápletka → Vyvrcholení → Závěr / rozuzlení

Reálné úlohy z JPZ testů

JPZ 2024

Úloha 14 – uspořádání částí textu (Willy Wonka)

Uspořádej části textu A–F ve správném pořadí:

A) Babička Pepička se na pana Wonku otočila a řekla: „Nikam nejdu, a tečka!"

B) Rodiče se spokojeně usmívali. Babička Josefína zavrčela, ale nic neřekla.

C) „Mrakodrápy! Přímo do mrakodrapů!" zvolal pan Wonka a ukázal nahoru.

D) Pan Wonka jim vysvětloval, jak výtah funguje a kam všude jezdí.

E) Celá rodina nastoupila do výtahu. Během okamžiku se vznesli tisíc metrů nad zem.

F) „Mně taky," přidala se babička Jiřinka. Karlík jen šeptl: „Já jsem tady."

Správné pořadí:

Řešení [viz řešení na str. …]

JPZ 2022

Úloha 4.2 – ZSD z textu o hasičích

Při příležitosti výročí založení našeho hasičského sboru se na fotbalovém hřišti konalo velkolepé cvičení za účasti dobrovolných hasičů z celého okresu.

Vypište základní skladební dvojici.

Řešení [viz řešení na str. …]

JPZ 2026

Úloha 7 – ANO/NE (text o Tomovi, Stele a Jankovi)

> Janek se vkradl do domu Gladstonových, aby získal zpět nářadí svého otce, které mu bylo vzato. Jankův otec byl propuštěn z vězení, byl nemocný a slabý. Janek se skrýval za skříní, dokud nebyl sluha Gruber v jiném pokoji. Stela s Tomem šplhali na zvláštní strom, když je oslovil ušmudlaný kluk.

7.1	Podle svých slov se Janek vkradl do domu Gladstonových, aby získal zpět nářadí svého otce.	ANO
7.2	Jankův otec brzy zemře kvůli hladu, protože od doby, kdy ho propustili z vězení, nic nejedl.	NE
7.3	Janek se skrýval za skříní po celou dobu, kdy byl sluha Gruber uvnitř jednoho pokoje.	NE
7.4	Když Stelu s Tomem oslovil ušmudlaný kluk, právě šplhali na zvláštní strom.	NE

Vysvětlení [viz řešení na str. …]

✏️ Procvičování

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 1 – VĚTNÉ ČLENY

Urči větné členy (podmět, přísudek, předmět, PU, přívlastek):

> Malá dívka darovala babičce kytici červených růží v neděli odpoledne.

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 2 – DRUH VEDLEJŠÍ VĚTY

Urči druh vedlejší věty:

a) Vím, že přijde. b) Koupili jsme auto, které je červené. c) Jdu, abych to viděl. d) Přišel, protože byl zvědavý.

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 3 – SLOHOVÝ ÚTVAR

Přiřaď ukázky ke slohovým útvarům (vyprávění, popis, výklad, zpráva, úvaha):

A) „Dne 15. března 2025 se v Praze na Václavském náměstí konala demonstrace za ochranu přírody. Zúčastnilo se přibližně 500 lidí."

B) „Jablko je kulatý plod, zpravidla červené nebo zelené barvy, s tvrdou slupkou. Uvnitř se nacházejí semínka."

C) „Myslím, že mladí lidé dnes tráví příliš mnoho času u obrazovek. Je otázkou, zda to má pozitivní vliv…"

D) „Šel lesem, když najednou uslyšel podivný zvuk. Zastavil se a napjatě naslouchal…"

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 4 – INTERPUNKCE V SOUVĚTÍ

Doplň čárky tam, kde patří:

a) Přišel a zavolal na mě.
b) Věděl jsem že přijde pozdě.
c) Koupila jsem chléb máslo a sýr.
d) Chtěl jsem jít ale bylo mi špatně.
e) Petře pojď sem hned.

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 5 – USPOŘÁDÁNÍ TEXTU

Uspořádej části textu ve správném pořadí:

A) Nakonec se omluvil a odešel domů.
B) Martin se pohádal s kamarádem.
C) Celou noc přemýšlel, jak napravit situaci.
D) Ráno si uvědomil, že se zachoval špatně.

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 6 – PŘÍMÁ ŘEČ

Zapište správně jako přímou řeč (s uvozovkami a interpunkcí):

a) Maminka řekla že je večeře hotová.
b) Tomáš se zeptal jestli mohu jít ven.
c) Učitel nám oznámil budeme psát test.

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 7 – PŘÍSLOVEČNÁ URČENÍ

Urči druh příslovečného určení (místa, času, způsobu, příčiny):

a) Přišel *pozdě*. b) Bydlí *v Praze*. c) Jel *pomalu*. d) Nezavolal *kvůli nemoci*. e) Přijde *zítra*.

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 8 – ANALÝZA SOUVĚTÍ

> Když Honzík dorazil domů, zjistil, že maminka ještě nepřišla, a proto šel sám vařit.

Kolik vět souvětí obsahuje? Najdi ZSD každé věty.

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 9 – ZNAKY SLOHOVÉHO ÚTVARU

Co je typické pro vyprávění? Zaškrtni správná tvrzení:

a) Děj probíhá v čase. b) Používají se odborné termíny. c) Bývá přímá řeč. d) Autor hodnotí a usuzuje. e) Jsou zde dějová slovesa. f) Obsahuje 5xW.

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 10 – PŘÍVLASTEK SHODNÝ × NESHODNÝ

Urči, zda je přívlastek shodný (S) nebo neshodný (N):

a) červené auto b) auto z Francie c) maminka od sousedů d) hluboká voda e) nůž na chleba

Řešení [viz řešení na str. …]

PROCVIČOVACÍ ÚLOHA 11 – PŘEPIŠ POLOPŘÍMOU ŘEČ

> Jana si pomyslela: „Zítra to určitě zvládnu."

Přepiš větu jako nepřímou řeč (vedlejší věta předmětná):

Řešení [viz řešení na str. …]

⚠️ Chytáky

⚠️ Chyták 1: Uspořádání textu – klíčová slova

Hledej: časová slova (najednou, pak, poté, mezitím), ukazovací zájmena (to, tím), navazující spojení (proto, avšak, tedy). Vždy zkontroluj, že každá věta logicky navazuje na předchozí.

⚠️ Chyták 2: „dokud" = záporná nebo kladná podmínka?

„Skrýval se, dokud byl Gruber venku" ≠ „dokud byl Gruber uvnitř". Věnuj pozornost tomu, co „dokud" přesně říká – kdy děj končí.

⚠️ Chyták 3: Záměna předmětu a příslovečného určení

Předmět = jméno ve 2.–7. pádu bez vazby na příslovce. PU místa/času může mít stejný tvar (v Praze = PU místa, ale „mluvit o Praze" = předmět). Vždy se ptej otázkou!

⚠️ Chyták 4: Přímá řeč – interpunkce

„Pojď sem," řekla maminka. – čárka UVNITŘ uvozovek. Vs. Maminka řekla: „Pojď sem." – tečka UVNITŘ uvozovek, ne za nimi. Věta uvozující = malé písmeno, pokud uvozovky jsou uprostřed.

⚠️ Chyták 5: ZSD ≠ celý přísudek

ZSD hledáme jen pro HLAVNÍ VĚTU souvětí (nebo pro danou klauzi). Celé příslovečné určení, přívlastek ani doplněk do ZSD nepatří.

© 2025 Studijní materiály